

LIBRIS

We know
books

ION GHICA

Scrisori către Vasile Alecsandri

Editor Aldo Press, București

© by Aldo Press

Toate drepturile pentru această versiune aparțin Aldo Press

Informații, comenzi ramburs, comenzi
pentru editare și tipărire de cărți și broșuri

OP 76, CP 161, București, 062590

Email dexonoffice@gmail.com

www.aldopress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHICA, ION

Scrisori către Vasile Alecsandri / Ion Ghica. -
București: Aldo Press, 2004

ISBN 973-7945-74-3

821.135.1-32

Timbrul literar în valoare de 2% se adaugă la prețul de vânzare și se
varsă de către difuzor la fondurile literare, conform legii.

ION GHICA

SCRISORI CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Plăcută este tinerețea cu cortegiul ei luminos și înflorit de cugetări înalte și de iluziuni plăcute, și frumoasă a fost tinerețea oamenilor generațiunei din care am făcut parte, generație care a trăit cu mintea ațintită la fapte mari și patriotice, plină de speranțe, de credință în Dumnezeu și în viitorul României; hrănită cu aspirațiuni înalte, din cari multe, grație împrejurărilor și stăruinței oamenilor de bine, am putea a le vedea realizate una după alta; izbânde cari au lăsat bătrânețelor noastre suveniri plăcute și au deschis generațiilor celor tinere un câmp întins și luminos de speranțe și mai mărețe, și mai glorioase; generație care a urmat de aproape după deșteptarea românismului din letargia în care îl afundase grecismul fanariot, ce începuse a prinde coajă și năbușă naționalitatea noastră, precum apasă astăzi asupra românilor din Tesalia, din Epir, din Macedonia și asupra albanezilor.

Cât îmi place în orele mele de izolare să-mi aduc aminte de unii din oamenii cu cari am trăit alături, pe care i-am văzut luptând cu abnegațiune și curaj pentru redobândirea drepturilor țarei și pentru libertate! Găsesc o mulțumire nespusă a-mi rememora faptele și cuvintele lor și a le binecuvânta numele și memoria.

Într-o seară lungă de iarnă, pe când ninsoarea bătea în geamuri, așezată pe jățuri la gura sobei, dinaintea unei flăcări dulci și luminoase, am petrecut ore întregi și plăcute cu amicul Vasile Alecsandri, povestindu-ne unul altuia suvenirile noastre din tinerețe. Se apropia de ziuă când ne-am adus aminte de camerile noastre de culcat, și ne-am despărțit găsindu-ne amândoi la un gând, zicându-ne:

"De ce nu ne-am scrie unul altuia, sub formă de epistole intime, cele ce ne-am povestit într-astă seară; poate că unele din istorioarele noastre ar interesa pe unii dintr-acei cari n-au trăit p-acele vremi?" Și astfel am început o corespondență, deși adesea întreruptă, dar pe care am reînnoit-o de câte ori ocupațiunile ne-au permis; corespondență în care ne-am ferit de orice invective, fără însă a ne abate niciodată a spune adevărul.

I

CLUCERUL ALECU GHEORGHESCU

București, mai 1879

Iubite amice,

Alaltăseară, pornind de la gara ta, adormisem adânc, legănat de valurile ascuțite ale liniilor de fier Strussberg; trei locuri de o parte a vagonului erau la dispoziția capului și picioarelor mele; când, pe la miezul nopții, mă simții scuturat de o mână viguroasă: era conductorul care intervenea în favorul dreptului bine plătit al unui călător imbarcat la Mărășești; recunoscuti dreptatea invocată și mă ghemuiam în limitele tichetului meu, căutând să apuc de picior somnul ce fugea, când aud un glas care se îngâna în scuze pentru supărarea ce-mi adusese și mă silea să răspund, ca om binecrescut, la asemenea politeță prin cuvintele banale: "Nu face nimica, domnule", "Eram deștept", "Sunt foarte bine", "Nu dormeam", "Erai în dreptul dumatile" etc. Dar noul-venit începu o conversație:

— Știi, cucoane Iancule, că nu te mai cunoșteam? Ai albit de tot de când nu te-am mai văzut.

La aceste cuvinte, simțindu-mă cam atins la amorul meu propriu, îi răspunsei cu oarecare amărăciune:

— Dar îmi pare, domnule, că barba dumatile nu are nicidecum dreptul d-a invidia pe a mea, că este, mi se pare, și mai lungă, și mai albă.

— Ce are a face! Îmi ripostă el, dar dumneata ești un copil pe lângă mine.

Noul-venit era un bătrân bine conservat, grâscean și rumen la obraz, căruia nu i-aș fi dat nici șasezeci de ani.

— Eu te-am mai sculat o dată din somn; eram tânăr atunci și d-ta erai copil ca de vro opt-nouă anișori. Cuconul Tache, răposatul tatăl dumatile, era ispravnic la Focșani; eu am fost trimis de am ridicat în fiare pe clucerul Alecu Gheorghescu, tovarășul dumnealui la isprăvnicie. P-atunci erau câte doi ispravnici de fiecare județ, unul peste partea administrativă și celalalt pentru partea judecătorească, și amândoi ispravnicii în pricină grele judecau împreună, formând un fel de tribunal. Ce vremuri erau pe atunci! Clu-

cerul Alecu făcuse mâncătorii, abuzuri sau prevaricațiuni, cum se zice astăzi...

Înțelegi, amice, că la aceste cuvinte somnul meu, dulcele meu somn, a zburat în fuga mare, și nici nu m-am mai gândit a-i prinde. Și, în loc de a închide pleoapele, am dat drumul limbei, începând la întrebări:

— la spune-mi, mă rog, cum ai ridicat în fiare pe acel ispravnic?

— Eram edecliu și aveam odaie în curtea domnească alături cu odaia lui tufecci-bașa, lângă ogeacul neferilor; la stânga, sub scară, ședea răposatul Măciucă, Dumnezeu să-l ierte, baș-ciohodar și mâna dreaptă a lui vodă, cum s-ar zice astăzi, întâiul aghiotant domnesc, om drept și plin de bun-simț.

Într-o noapte, după slujba curții, mă așezasem pe somn, când numai ce aud ciocănind la ușă și un glas care-mi striga: "Te cheamă vodă". Nu știu nici cum am sărit din pat, nici când m-am îmbrăcat; într-o clipă îmi trântisem cizmele cele galbene, binișul, legătura la cap și hangerul la brâu, și eram la ușa iatacului domnesc. Baș-ciohodarul tocmai ieșea din odaie de la vodă și-mi zise repede: "Ai mai iute, că te cheamă vodă, și să te văd, Niculae!"

Răposatul Măciucă era oltean ca și mine și puținel cam rudă după mamă.

Când am intrat în iatac la vodă, era șapte ceasuri, sau, cum s-ar zice astăzi, o oră după miezul nopții. Vodă era cu ghicelic de noapte pe cap și cu o scurteică lungă de pambriu verde, îmblănită cu pacea de samur; o făclie galbenă ardea într-un sfeșnic mare de argint dinaintea icoanelor. Cum intru în odaie, vodă se întoarce către mine și-mi zice cu un glas gros și răstit:

"Tu ești Niculae Păunel?"

"Eu, măriata."

"De mult ești la curte?"

"Numai de un an, măriata."

"Măciucă mi-a spus că ești harnic și cinstit. Ce slujbă ai îndeplinit până acum?"

"Nici una, măriata, decât că acum trei luni am întovărășit pe nenea Negreanu tufecci-bașa, când a prins pe Ghiță Gutui."

"Ia plicul de pe mescioară, pecetluiește-l cu pecetea de pe lavița cu călimările și să pleci îndată la Focșani, să-l dai în mâna nepotu-meu Tache, ispravnicul, fără să te simtă nici pasărea măiastră. Bagă de seamă că ai să-mi aduci pe clucerul Alecu Gheorghescu în fiare; poimâne pe vremea asta să fii cu el la scara domnească. De cumva ți-o scăpa, mai bine să

te duci să te îneci decât să dai ochi cu mine."

Grigorie-vodă Ghica era un om măruntel, barba potrivită în apărătoare și cănită, mai mult roșie decât galbenă, mustățile roșii trase în jos și despărțite sub nas prin două-trei muchi de brici, ras pe obraz pe lângă barbă; ochii vii, glas răstit și gros; el era un om cu foarte puțină învățatură și trecea între boieri ca unul din cei mai neînsemnați, deși fusese de mai multe ori agă, spătar și chiar vistier și ban mare.

El s-a suit pe scaunul domniei la 6 octobrie anul 1822, trei ani după vestitul Caragea și îndată după zaveră, după uciderea slugerului Tudor, eroul care, indignat de jafurile oamenilor lui Ipsilant – cari din insurgenți în contra turcilor se prefăcuseră în cete de hoți, prădând drumurile și moșiile – intrase în corespondință cu Silistra-valesi prin cancelarul consulatului nemțesc, bătrânul Udriski, arătând turcilor că răzvrătirea din Țara Românească nu era în contra turcilor, ci în contra fanarioților cari sărăciseră pe bieții locuitori. Atunci chehaiabeg, care și intrase în București cu oștire turcească, a invitat pe boierii cari mai rămăsese în țară să trimită pe câțiva dintr-înșii la Poartă, ca să arete sultanului păsurile țării. Adunându-se între dâșii, ei au ales pentru această misiune pe banul Barbu Văcărescu, pe logofătul Mihăiță Filipescu și pe banul Grigorie Ghica, cari, ajungând la Tarigrad și espunând starea țării și trebuințele ei, sultanul a numit pe banul Grigorie Ghica domn, deodată cu Ionită Sturdza în Moldova. Poarta nu mai avea încredere în fanarioți. Ghica Grigorie, viind la domnie, a găsit țara secată cu totul în belșugul ei, înecată în datorii; boierii și negustorii pribegiți în toate părțile și răscoale pretutinden: în sate, în orașe și pe drumuri.

Ghica Grigorie, care-și iubea țara, a luat sarcina de-a stârpi jafurile boierilor și ale ciocoilor, cari de la Caragea ajunsese fără frâu; capul nu-l tăia prea mult, dar când avea câte o pricină grea, chema de se sfătuia cu trei oameni: cu vornicul Costache Câmpineanu, cluceru Chiriac și cu baș-ciohodaru Măciucă. După ce-i auzea pe fiecare în parte, se culca, dormea un somn bun și pe la miezul nopții se scula, aprindea la candelă făclia din Vinerea Paștilor de la epitaf, cădea în genuchi dinaintea iconostasului și se ruga lui Dumnezeu ca să-l lumineze. Astfel a domnit el șapte ani și ajunsese să tremure boierii cei răi și ciocoi. Cât a domnit el, a fost bine pentru toți, liniștea domnea în țară; pânea și carnea bună, ieftină; toată lumea, negustor, meseriaș și țaran, mânca, bea și chiuia; veselie pretutinden. El a deschis școalele românești și a gonit pe egumenii greci.

În noaptea când m-a chemat vodă, mi se făcea ziuă la poștă la Șindrilita, în cărucioara care se schimba din poștă în poștă și care ajungea tot-

deauna numai în trei roate. Pe la aprinsul lumânărilor, în ziua de patruze-
ci de mucenici, îmbrăcat tiptil, eram introdus ca călugăr în odaia răposat-
ului coconu Tache, tatăl dumitale; parcă-l văz pe marginea patului, lângă
scaunul cu două lumânări de seu în două sfeșnice de alamă cu mucări.
Condicarul, în picioare, îi citea jâlbile, întingând din vreme în vreme con-
deiul de peana de găscă în călimările de la brâu, ca să scrie hotărârea is-
pravnicului; îndată ce condicarul Nicolae Sprâncenatu, cum îi zicea lui
Ipătescu, mai în urmă bărbatul eroinei de la 1848, scrisse hotărârea
ispravnicului, cuconu Tache se uită la mine întrebându-mă:

"De la schit ești, părințele?" "Sunt de la Poiana-Mărului, am o jalbă."
Și mă apropiai de mescioara cu lumânările și-i pusei plicul domnesc în
poală, cu pecetea în sus, potrivit să nu o zărească condicarul.
Ispravnicul, îndată ce văzu pecetea, o și recunoscuse, dar îmi zise:

"Ha, este de la părințele egumen!"

Și dete ordin condicarului și stegarului care mă băgase în casă să ne
lase singuri.

Despecetlui plicul cu grabă, îl citi și văzui că i se înveseli obrazul și-
mi zise:

"Vezi, numai așa dacă nu s-or stârpi mâncătoriile și angaralele, să se
învețe minte ciocoi; până n-o băga câțiva în oca părăsită, ei tot cred că
vodă glumește. Clucerul Alecu nu este acum în oraș, s-a dus după lude în
plasa Tohani, dar trebuie să vie astă-seară; du-te de te odihnește, că te
chem eu la vreme."

Bătu în palme și porunci feciorului să-mi aștearnă în odaia copiilor; m-
am dus de m-am culcat în odaia d-voastre. Sunt d-atunci 55 ani, cucoane
Iancule! D-abia mă furase somnul când auzii trăsnete și pleosnete și doi
surugii bătăioși cari urlau de ți se părea că cânta; peste un minut auzii și
glasul lui cuconu Tache:

"Ai, scoală, c-a venit cluceru."

Pornirăm amândoi pe jos spre casa clucerului, la care, în urma noastră,
ceaușul de slujitori înșirua oameni de jur împrejur; când ajunserăm în
pridvor, cuconu Tache intră în casă zicându-mi:

"Așteaptă aci până te-oi chema eu, și atunci să intri în odaie cu doi stegari."

Din pridvor se vedea pe fereastră foarte bine în odaia clucerului, lumi-
nată cu trei pârechi de lumânări; o grămadă de mosafiri se și așezaseră la
ghiordum cu cluceru în mijloc răsturnat pe sofa. Când intră cuconu Tache,
se sculară toți în sus, dar dumnealui luă pe cluceru de mână și-l trase în
odaia d-alături; după vro cinci minute auzii că mă cheamă, mă luai îndată
după glas și intrai în iatacul boierului. Cluceru ținea porunca domnească

în mână, și dinții îi clănțăneau în gură. Cum intrai, cuconul Tache îmi zise:
"Îndepli-nește porunca lui vodă."

Atunci luai fiarele din mână stegarului, mă plecai și le pusei cluceru-
lui de picioare; în cinci minute eram pe drum cu două cărucioare de poștă,
într-una eu cu ispravnicul în fiare, și în cealaltă doi arnăuți cu pistoalele
încărcate, cărora li se dedese porunca să dea să-l omoare dacă o căuta
cumva să scape.

Când ieșeam din Focșani, răsărea luna; nici gură de surugiu, nici
plesnitură de bici, dar cărucioarele mele fugeau ca năluca cu umbra după
ele și seara, când bătea meterhaneaua, mă dam jos din cărucioară și intram
cu ispravnicul meu în odaia lui Măciucă, unde am așteptat până s-a sculat
vodă de la masă, până s-a culcat beizadelele, s-a osteiat lumea din curte și
au ieșit una după alta caleștile cu masalale a spătarului, a aghii și a
ispravnicului de curte; atunci intră răposatul Măciucă și-mi zise: "Ai sus."

Când am intrat în odaia lui vodă, Măciucă înainte, după el cluceru cu
fiarele de picioare și eu după dânsul, vodă, care sta răsturnat pe sofa cu
măinile încrucișate sub cap și cu picioarele unul peste altul grămadit, se
sculă drept în picioare și, adresându-se răstit și necăjit către cluceru:

"Nu ți-e rușine, slugă necredincioasă și boier zăcaș!"

Și, întorcându-se către mine, îmi zise:

"Te fac divictar."

Măciucă îmi făcu semn să ies și când trecui pe lângă dânsul îmi zise
încet:

"Trimite-mi sus patru ciohodari."

Ce s-o mai fi petrecut după aceea nu știu, dar, după ce m-am cul-
cat, pare că auzeam prin somn un glas care se vaită strigând: "Iartă-mă,
măria-ta! Cine o mai face ca mine ca mine să pată."

A doua zi până în ziuă, clucerul era pornit surghiun la Snagov, cu
câmașa pecetluită pe el, și a rămas acolo până la venirea muscalilor.

Când eram pe la 1829 la Craiova, l-am văzut de gât cu generalul Roth,
juca cărți cu miile de galbeni, căci era peste proviant.

II

POLCOVNICUL IONIȚĂ CEGANU

Ghergani, iulie 1879

Amice,

Aici, la moșie la Ghergani, aveam până mai deunăzi un vecin bun cu care am petrecut multe și lungi seri de iarnă.

Polcovnicul Ioniță Ceganu din Cloșani, bătrân verde, rumen la față, fără zbârcituri pe obraz, ras regulat în toate sămbetele cu perdaf, mustața și sprâncenele albe colilie, era născut cam pe la anul 1789 și a trăit până mai acu șase luni în satul Gămânești, unde petrecea în intimitatea a doi copoi vestiți cu cari gonea iepurele ziua toată din răsărit până la apus; iar toamna, când se coceau coarnele și smeura la munte, se ducea tocmai pe Vulcan de împușca câte un pui de urs și o capră neagră.

Acum un an era nun mare la nunta lui Vișanu dorobant, curcan cu trei cruci pe piept.

Polcovnicul Ioniță băuse în sănătatea însurăților un pahar de vin roșu de Dealul Râzvadului și prinsese la limbă. După ce se uită una după alta la semnele de vitejie ale milițianului, îi zice:

— Măi Vișane, cine ți le-a dat ție astea?

— Căpitanu, îi răspunse Vișan; mi le-a dat din partea domnitorului, an când ne-am întors din țara turcească.

— Dar fost-ai tu la bătălie? Dat-ai piept cu turcu? Luat-ai vrun tun, vreo cetate?

— Ce să dai piept cu turcul, domnule, că nu te lăsa nici să-i vezi, ședeau ascunși ca viezurii sub pământ; și apoi batalionul nostru s-a brodit să nu fie nici când s-a luat Grivița, nici la căderea Plevnei, eram trimiși tocmai la Radișteni, pândeam să nu lăsăm să intre nici convoiuri și ajutoare, nici să iasă vreun turc din cetate; planul muscalilor era să-i prinză pe toți robii. Apoi după predarea lui Osman-pașa, ne-am dus de am încunjurat Vidinu; acolo, pe când așteptam din ceas în ceas să iasă turcii la luptă dreaptă, ne-am pomenit într-o bună dimineață că ardică steag alb și trămit la gheneraru nostru să-i închine cetatea. Am intrat în Vidin parcă era sâr-

Scrisori către Vasile Alecsandri

bătoare, cu muzica în capul regimentului.

Bătrânul, după ce ascultă povestea soldatului, oftă zicând:

— Ei! Și eu m-am bătut cu turcu în tinerețea mea; am intrat în Plevna cu Kamenski și cu Suvaroff și nu mi-a mai dat nimenea nici o cruce!

Când am auzit de numele lui Kamenski și de bătălia din alți timp, m-am apropiat și m-am luat cu polcovnicul la vorbă.

— Cum, nene Ioniță, zici că ai fost cu Suvaroff la Plevna? Dar știi dumneata că d-atunci trebuie să fie aproape șaptezeci de ani?

— Or fi, nen-to – îmi răspunse el – că eram abia băiețandru ca de vreo optsprezece ani când m-am scris la cazaci cu bietul Tudor al nostru. Ne aducea ispravnicii pâlcuri-pâlcuri și ne da pe mâna ofițerilor muscali, de ne muștrulua; după șase luni, când învățam să dăm cu sabia și cu sulita, ne-a trecut dincolo în țara turcească, îmi aduc aminte ca acum, era în ziua de Ignat când am trecut Dunărea pe gheață și ne-am așezat în meterezuri. Cum ne-au simțit spurcații de turci, au început să dea năvală asupra noastră; trâmitea tot zeibegi d-ăia cu cealmalele cât o claie pe cap și arapi d-ăia negri și buzați, încălecați pe niște cai de scoteau foc pe nări; venea tot iuruș cu iataganul în dinți și cu pistoalele întinse în amândouă mâinile, de ți le pune sub nas. P-atunci nu erau puști d-astea lungile până la bătălie, ci venea moartea de-ți sta dinainte ceasuri întregi, de-o vedeai bine în față. După câte o bătălie, când ne număram, rămâneam uneori numai patru-cinci sute, din două mii câți eram; dar peste zece zile eram iar în păr la loc, că se umpleau golurile cu alți panduri trâmiși din țară; așa era învoiala cu Ipsilant. Războiul d-atunci între Turc și Muscal se iscase mai mult din pricina lui și a lui Muruz; că după ce sultanul se învoise cu împăratul Alexandru să-i ție șapte ani pe unul domn în Țara Românească și pe cellalt în Moldova, s-a mâniat pe dâșii și i-a scos după doi ani; lui Ipsilant trâmisesse chiar să-i ia capul, cum făcuse lui Hangerliu în 1799. Îl simțise că ținea cu muscalii și că era înțeles cu Pasvantoglu de la Vidin și cu Cerni-George Sârbu, cari amândoi se răsculară în contra Porții. P-atunci sultanul asculta de povețele generalului Sebastiani, care umbla să-l tragă în partea lui Napoleon. Ipsilant, mai norocit decât bietul Hangerliu, a scăpat de gealat ca prin urechile acului. Prevestit de tată-so de la Țarigrad și de ambasadorul Italinski, a fugit la Brașov, d-acolo s-a dus la Petersburg, și în ziua de Sfântu Nicolae intră în Iași cu generalul Michelson în capul oștirii rusești. Generalul muscal îl orânduise domn peste amândouă țările. Domnia aceea a ținut și mai puțin decât cea dintâi, căci peste câteva luni împăratul a trâmis pe generalul Kusnikov președinte cu deplină putere asupra Moldovei și pe Engelhart, vice-președinte cu reședința în București,

ca să guverneze țările cu mitropoliții și cu câțiva boieri mari.

S-au bătut bine, foarte bine, băieții noștri de astăzi; dar să știți, domnule, că și noi n-am fost mai pe jos în vremea noastră. Ne băteam sabie cu sabie, spangă cu spangă, piept cu piept, dar cine ne-a știut? Că p-atunci nu erau d-alde Alecsandri, să ne cânte vitejiile și să ne înalte în ochii lumii.

Știi dumneata, domnule, ce om era căpitanul nostru Tudor? El, care nu râdea niciodată, când auzea că vin turcii asupra noastră, că se năpustea pângânii ca vijelia, când cu gândul nu gândeai, el de bucurie începea să cânte și să joace ca un copil. Intra în foc, domnule, parc-ar fi mers la nuntă.

Românii s-au bătut totdeauna; n-a fost război fără ca ei să nu fi sărit asupra pângânilor. Răpauzatul moșu-meu, Ceauș Vergea (familia noastră a fost neam de pandur din tată în fiu), își aducea aminte după la 1716, când a venit întâiași dată Mavrocordat; p-a-tunci avea țara dorobanți, roșiori, călărași, odivoi, seimeni, talpași, lefegii și slujitori; patruzeci de mii de oameni armați, pe care grecu, când a venit domn, i-a desființat ca să nu ne mai putem bate cu turcu și să rămâie ei, fanarioții, stăpâni pe țară. La 1807, după ce am trecut Dunărea, ne-a luat generalul Isaiov, ne-a îmbrăcat căză-cește, ne-a dat mazdrace, ne-a pus pistol și sabie la brâu și, după ce ne-a făcut smotru, ne-a orânduît la Tatarzic, o bătaie de tun de Vidin, ca să ținem pe cărlalii lui Mola-aga să nu iasă din cetate; muncă grea! pentru că pe toată ziua eram atacați de arapi, și noaptea cădeau peste noi manafi, ca să ne scoată din meterezuri, dar noi aveam poruncă de la Miloradovici, morți, tăieți, să nu părăsim locul.

Asta era pe când Bosniacu-aga bătuse pe Kamenski la Rusciuk de-l prăpădise și pe când Mola-aga gonise pe muscali din toate pozițiunile de prinprejurul Calafatului; arsele Caracalu și Cemețu, pustiiseră toate satele până în Craiova și împrăștiase toată armata rusească; numai noi românii, un pumn de oameni, am ținut până a venit generalul Pangration cu oștire nouă din Rusia. Pe toamnă murise Michelson și în locul lui se orânduise Prozoroski, general mai mare peste toată oștirea; atunci ne-a luat Isaiov și ne-a dus în Balcani, tocmai la Kisil-hisar, zece zile cale; d-abia ajunsesem, când a început să se vorbească de pace și ne-a întors la Lovcea, unde, după ce am șezut un an fără să ne batem, ne-a venit po-runcă să luăm Plevna, că iar se deschisese război. Când am ajuns acolo și s-au așezat tunurile la bătaia zidurilor, ne-am apropiat de cetate până în șanțuri, le-am umplut cu mărăcini și cu saci de pământ, am pus scări și am sărit în cetate. Eram numai noi pandurii lui Tudor la asalt, că muscalii cam greoi au ajuns tocmai târziu, când noi ne băteam de un ceas cu turcii pe ulițe: cadănele trăgeau puști și pistoale după ferestre, de ploua gloanțele din toate părțile

ca grindina; zburau capetele ca mingele, unele cu cealmale tur-cești, altele cu chivere rusești, și curgea sângele gârlă; un glonț m-a nemerit drept în piept, de-am zăcut șase luni; m-aduseră la spitalul din Craiova în casele lui Priscoveanu, de mi-a scos plumbul de sub coastă.

Lui Tudor i-a venit de la împărăție un inel cu piatră scumpă și cu numele lui Alexandru pe dânsul. [...]

Am trăit rău cu muscalii, că ne trata ca pe niște câni; ofițerii lor ne înjură, tot Durak Moldovanski ne făcea și ne da ghionturi prin fălci. Mâncam numai soharici, un fel de pesmet negru ca noroiul și tare ca piatra; trebuia să-l moi o zi întreagă în apă, să-l faci terci ca să-l poți băga în gură; vara mai bine mâncam buruieni fierte. Când îi scăpăm prin vitejia noastră de câte o nevoie mare, ne zicea Dobri Kazaki, iar numele de român nu se pomenea niciodată. Fără noi nu mai lua ei Plevna nici atunci, ca și acum.

— Vezi, polcovnice, p-atunci nu erau jurnale, nici reporteri, ca să poată lumea afla cine se bate și cum se bate, dar o să vie ea o vreme când să se găsească cineva să scrie și despre vitejiile românilor din timpii când erau considerați ca căzuți în ochii oamenilor și treceau de molatici și de fricoși. O să se găsească el cineva să spuie românilor cine a fost slugeru Tudor, ce voia el, ce a făcut și ce a dobândit pentru țară cu pandurii lui, căci lui îi datorăm scăparea noastră din ghearele fanarioților. Dar ia spune-mi, mă rog, ce s-au făcut acei două mii de panduri după ce s-a încheiat pacea la 1812 și a venit Caragea domn?

— Vreo două sute au format potera sub comanda lui slugeru Tudor, iar ceilalți ne-am răspândit toți în toate părțile; unii au mai murit de ciură.

Eu, după ce m-am tămăduit de rana din piept, m-am tras acasă la părinți, unde am rămas până la zaveră, când m-a chemat slugeru și m-a luat cu pandurii la București. Am șezut întâi la Mi-tropolie, pe urmă ne-a băgat în Cotroceni și d-acolo ne-a pornit spre Pitești, ca să ne ducem să ieșim înaintea turcilor, cari intrase pe valea Oltului. Tăbărașem la Golești, unde am aflat că Ipsilant prinsese cu vicleșug pe slugeru și îi tăiașe capul; atunci ne-am ho-tărât să cădem asupra grecilor lui Ipsilant, ca să-i scoatem din țară, și am pornit spre Târgoviște, unde știam că era tabăra lor, dar era târziu, că-i bătuse turcii la Drăgășani; chehaia-beg nu lăsase picior de mavrofor. Ipsilant cu cneazu Cantacuzino și cu Manu Pârlitu fugiseră peste hotar și fusese prinși de nemți și închiși în cetatea Muncaciului.

După moartea slugerului au rămas numai vreo sută de panduri, acei cari s-au aflat cu căpitanul Solomon la bătaia de la Drăgășani și cari s-au închis pe urmă în Mănăstirea Cozia, unde au ținut voinicește în contra lui baș-beșli-aga, până la venirea lui Gri-gorie Ghica domn la 1822.

Mai în urmă, peste vreo doi ani, când s-a făcut unchiul dumitale Costache Câmpineanu caimacam la Craiova, pe mine m-a făcut polcovnic de vânători și am fost polcovnic de vânători până când s-a deschis iar război cu muscalii la 1828 și m-am dus cu căpitanul Solomon și cu Magheru.

Ne-am bătut cu turcii patrusprezece luni mereu, ziua și noaptea, sub comanda lui Geismar și a lui Roth; vedeam în toate zilele moartea cu ochii, că ne puneau muscalii tot înaintea la avant-posturi.

Geismar, îndată cum a trecut Oltu, a trimis pe generalul Roth înaintea să coprinză Calafatu, și el s-a dus de s-a așezat la Cioroi. Când s-a pomenit dodată că îl ia pașa de la Dii cu vestitul Ciapanoglu pe la spate cu 15.000 de suvarii cu 30 de tunuri, care, după ce bătuse pe Roth lângă Maglavit de l topise, se aruncase asupra lui Geismar, îi tăiasă drumul și spre Cioroi și spre Calafat, îi luase toate vitele și tot proviantul din magaziiile de la Galicea și le trecuse la Vidin. Muscalii speriați, când îi răzbise turcii la Băilești, fugeau în toate părțile, strigând cât puteau: "Nazat! Nazat! Turreschi duh!" când farmazonul nostru, bietul căpitan Ciupagea, care nu știa că pe muscălește nazat va să zică îndărăt, înapoi, alcargă printre șireagurile noastre strigând: "Auziți, băieți, ghinărarul po-runcește să mergem la sat". Alt sat nu mai era decât Băileștii, de unde turcii băteau cu tunurile în muscali de-i prăpădeau; noi am dat năvală la sat, ne-am repezit la deal și am pus mâna pe tunurile turcești; atunci Ciapanoglu, crezând că suntem putere mare și că fuga muscalilor era numai o stratagemă, s-a speriat și a luat-o la fugă spre Calafat, lăsând toate previziunile și munițiile. Le-am luat în ziua aia douăzeci și patru de cară cu iarbă și patru sute de cară de zaherea.¹ Roth, văzând că fug turcii dinaintea noastră, a luat curagiu, s-a întors, s-au pus și ei pe goana turcilor. Astfel s-a câștigat cea mai vestită bătălie din toată campania. Lupta a ținut trei zile și trei nopți; am alergat după turci până i-am băgat în Dunăre; bași-buzucii omorau pe agalele cari voiau să-i reție să nu treacă Dunărea și să-i întoarcă la bătălie spre Calafat.

Să știi, domnule, că fără Ciupagea al nostru mâncau muscalii o papară de n-o mai uitau niciodată; se prăpădea și țara: păgânii de turci pe unde treceau era foc și pârjol. Când te uitai noaptea după o movilă, te lua jalea: vedeai numai focuri în toate părțile cât luai cu ochiul; ardeau căpițele de fân, clăile și șirele de grâu, că era tocmai în strânsul bucatelor.

¹ Un ziarist, criticând epistolele mele, m-a tractat de nătâng, zicând că am spus o enormitate, căci turcii nu puteau să aibă 400 de cară încărcate numai cu zahăr. Criticul nu "tia că zaherea va să zică proviziuni de hrană pentru oștiri, iar nu zahăr. Cuvântul zaherea era foarte uzitat în limba română. (n.a.)

După ce am isprăvit cu turcii la Islaz, la Calafat, la Cioroi și la Băilești, ne-a trimis ghinăraru Gavrilenco de am măturat câți turci mai rămăsese la Cireș și la Cemeți, de n-am lăsat picior de turc în Mehedinți și în Dolj.

Mult bine s-au mai bătut românii și în rândul ala.

La Cireș, a doua zi după bătălie, am căzut de ciumă; în ordia muscălească se încinsese boala de mureau câte două-trei sute de soldați pe zi. Am zăcut patruzeci de zile pe mâinile cioclilor, cari m-au jăfuit, mi-au luat tot ce aveam în chimir: patru ceasornice de aur și cinci sute de mahmudele d-ale noi luate de pe la turci.

Când am ieșit din lazaret se făcuse pacea; [...] lui Solomon și lui Magheru le venise de la împăratul Nicolae "Sfânta Ana" de gât și celui alt sabia cu cruce, iar nouă ne-a dat drumul p-acasă.

Murise mama și îmi lăsase peticul ăsta de pământ Cega și am venit de m-am așezat la Gămănești. Pe la 1830, când s-a făcut miliția, n-am mai vrut să mă mai scriu; a stat mult de mine căpitanul Ciupagea; vreau să mă primească parucic, dar mă săturasem de trai rău, mă logodisem cu Bălășica, cu care am trăit bine și liniștit patruzeci și doi de ani; acum, când oi muri, voi să mă îngroape la biserică alături cu dânsa.

L-am plâns pe polcovnicul Ioniță ca pe un frate, că era un bun și pacinic vecin și un bun tovarăș de vânătoare.

Ion Ghica

III

DIN VREMEA LUI CARAGEA

București, noiembrie 1879

Amice,

Mazilia lui Ipsilant și a lui Moruz, unul din domnia Valahiei și celalalt din scaunul Moldovii, înainte de împlinirea celor șapte ani stipulați în tractatul de la Kuciuc-Kainargi, adăogându-se la alte pricini de gâlceavă ce împăratul Alexandru căuta sultanului, a adus războiul de la 1806; și după șase ani de luptă crâncenă, în care victoriile se precumpăneau, puterile Europei, cășunând asupra Porții, au silit-o să încheie pace numai și